

1. Радзівська Л. К., Пасічник С. Г. Нотаріат в Україні: Навч. посіб. — К.: Юрінком, 2000. — 436 с.
2. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Нотаріат в Україні. Теорія і практика: Навч. посіб. — К.: А.С.К. — 2001. — 976 с.
3. Баранкова В. Правова природа нотаріальної діяльності // Академія правових наук України. Вісник. — Х., 1998. — Вип. 3 (14). — С. 137–143.
4. Фурса С. Я. Нотаріальний процес: Теоретичні основи. — К.: Істина, 2003. — 765 с.
5. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 року № 3425-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

**Студент 1-го курсу факультету № 2
НАВС**

**Іванов Ярослав Юрійович
РЕЛІГІЙНІ НОРМИ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА**

Формування системи національного законодавства — невід'ємна складова розбудови України як незалежної, суверенної, демократичної, соціальної, правової держави. Про наявність системи національного законодавства можна стверджувати лише за умови її створення як такої, що відповідає конституційному ладу держави, історичним і культурним традиціям народу, слугує захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави.

Сучасний стан розвитку права, правової системи свідчить про наявність нагальних проблем, які стосуються перспектив розвитку суспільного та державного ладу, демократії, ствердження ідеалів рівності та свободи, верховенства права, які проголошені як головні цінності в Конституції України [3, с. 5].

На сьогодні ми спостерігаємо неефективність сучасного законодавства України; запозичення принципів, норм і цінностей західноєвропейської цивілізації, яка ігнорує правову культуру і правовий менталітет народу України, нашу правову спадщину. Визначаючи сутність права, необхідно звернутись до джерел права. Сучасна вітчизняна юридична наука серед джерел права називає релігійні норми, проте чіткого аналізу їх не наводить. За таких умов виникає необхідність наукового осмислення релігійних норм як складового елементу системи права.

Про важливість релігійних традицій в сьогоденні свідчить також Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 р. № 987-XII, в ст. 1 якого передбачено завданням гарантування сприятливих умов для розвитку суспільної моралі і гуманізму, громадянської злагоди і співробітництва людей незалежно від їх світогляду чи віровизнання.

На рівні дисертаційних досліджень взаємозв'язок релігійних норми та права в тій чи іншій мірі досліджували С. Алаїс, Д. Вовк, О. Кудояр, І. Міма, С. Місевич, Ю. Оборотов, В. Силантьєв, Л. Ярмол. Але на сьогодні ще не достатньо вивчено форми впливу релігійних норм на національне правоутворення.

Релігійні норми виникають як перші джерела права у стародавні часи, вводять загальнообов'язкові правила, що регулюють суспільні відносини виробництва, розподілу та обміну в суспільстві.

У сакральних текстах закріплюється велика кількість положень у сфері сімейних, господарських, торгівельних відносин, охорони громадського порядку, які згодом набувають характеру правових; більшість стародавніх джерел права (Закони Хамурапі, Закони XII таблиць) мають яскраво виражене релігійне забарвлення. Релігія виступає як первісний спосіб закріплення первісних положень інших форм соціальної нормативності, які народжуються у суспільстві, у т.ч. і права [8, с. 148].

На різних етапах розвитку суспільства і в різних правових системах ступінь і характер взаємодії права і релігії були різними. Так, у деяких правових системах зв'язок релігійних і правових норм була настільки тісною, що їх слід вважати релігійними правовими системами. Найдавніша з таких правових систем - індуське право, в якому тісно перепліталися норми моралі, звичаєвого права і релігії. Інший приклад - мусульманське право, яке, по суті, є однією зі сторін

релігії ісламу і називається шаріатом.

Правові і релігійні норми можуть збігатися з точки зору свого морально-етичного змісту. Наприклад, серед заповідей Нагірної проповіді Христа - «не убий» і «не вкради». При цьому потрібно також враховувати, що з точки зору механізму дії релігійні норми - потужний внутрішній регулятор поведінки. Тому вони - необхідний і важливий інструмент підтримки та збереження морального і правового порядку в суспільстві [2, с.59].

На право Київської Русі впливало введення християнства, яке вимагало урегулювання відносин між церквою та державою [6 ; С. 224]. Серед чинних у Київській державі норм відомі були й так звані церковні устави. Так, на підставі «уставів» церква мала право на так звану «десятину». Із «уставів» історико-правове значення мають: «Устав Володимира Святого», «Устав князя Ярослава» Устав князя Володимира (церковний) – короткий, конспективний кодекс церковно-судового права, що діяв від часу прийняття християнства аж до XVIII ст. [1].

Ю.М. Оборотов, в своєму дослідженні зазначає, що православна Церква ніколи не заперечувала права на участь світської влади у формуванні як зовнішнього, так і внутрішнього церковного права за умови, що світський законодавець діяв би так само, як сама Церква [5 ; С. 21–22]. Хрещення Русі призвело до ряду суттєвих зрушень у духовній, політичній, та економічній сферах, дало нове розуміння етики, моралі, права [7 ; С. 67–68].

Санкціонування релігійних норм відбувалося у 2-х напрямках. По-перше, у правову дійсність переносились норми, спрямовані безпосередньо на упорядкування відносин між індивідами та вирішення конфліктних ситуацій між ними. Наприклад, Старий Завіт виступає свого роду стародавнім прообразом кримінального кодексу, що містить перелік злочинів і покарань за них. Старозавітні норми «практично в повному обсязі увійшли у систему сучасного кримінального права». До подібних норм можна віднести заборону вбивства (Втор., 5:17), спричинення тілесних ушкоджень (Вих., 21:24), викрадення людини (Вих., 20:16), зґвалтування (Втор., 22:25-27), крадіжки (Втор., 5:19), лжесвідчення (Втор., 19:18), хабарництва (Вих., 23:8), винесення завідомо неправосудного вироку (Лев., 19:15) та ін.

І. В. Міма робить висновок, що загально визнані релігійні цінності втілюються у принципах права та релігійних нормах, у релігійній та правовій ідеології, у релігійній та правовій системах; вони можуть використовуватись як критерій оцінки позитивного права [4 ; 20 с.].

Багато правил поведінки, особливо на стадії першовиникнення права утворюються у вигляді релігійних, які, у разі їх відповідності потребам соціального розвитку, схвалюються усім суспільством, та, зважаючи на характер регульованих ними відносин, потребують формалізації та охорони з боку органів публічної влади. Через це держава санкціонує дані норми, надаючи їм характер позитивного права. Таким чином, саме санкціонування виступає головним напрямом державної діяльності у процесі формування права, що дозволяє забезпечити дієвість права у суспільстві, його відповідність суспільним цінностям.

Сфера санкціонування релігійних норм торкається переважно фундаментальних галузей права (кримінального і кримінально-процесуального, цивільного й цивільно-процесуального, сімейного, частково адміністративного), активне формування яких розпочинається з виникненням первісних форм політичної влади в суспільстві.

Отже, релігійні норми знайшли своє відображення та закріплення не тільки у Біблії, але і в чинному національному законодавстві. Спостерігаємо, що норми церковного (релігійного права) знаходяться в основі значної частини сучасного законодавства, та здійснюють вплив на процес розробки та прийняття нормативно-правових актів. Так, релігійні норми набувають статусу джерел права. У цьому зв'язку вивчення релігійних норм, дозволяє більш повно уявити процес формування нашої правової культури, правового менталітету, правових традицій, усього того, що носить найменування джерел права.

Список використаних джерел:

1. Боярська З. І. Історія держави і права України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2001. – 280 с.

2. Вовк Д. Співвідношення права і релігії у християнській правовій традиції: етап постсекуляризації // Вісник Академії правових наук України : збірник наукових праць / Президія Академії правових наук України. – Харків, 2010. – № 4 (63). – С. 58-67.

3. Гусарєв С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти [Текст] : автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Станіслав Дмитрович Гусарєв; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2007. – 35 с.

4. Міма І. В. Релігійні норми та їх місце в системі соціально-правового регулювання суспільних відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І. В. Міма – К., 2008. – 20 с.

5. Оборотов Ю.М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Ю.М. Оборотов. – Одеса, 2003. – 40 с.

6. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. – Х. : Право, 2008. – Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за аг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – 728 с.

7. Трофанчук Г.І. Історія держави та права України : навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 384 с.

8. Цыпин В. А. Церковное право : учеб. пособие / Цыпин В. А. – М. : Изд-во МФТИ, 1994. – 442 с.

**Студентка 7- КМ-2А курсу ННІ №4
НАВС**

Кадлець Олена Миколаївна

ПОНЯТТЯ І СТАДІЇ ПРАВОТВОРЧОГО (ЗАКОНОТВОРЧОГО) ПРОЦЕСУ

Правотворчий і законотворчий процеси, співвідносяться як загальне і особливе. Пам'ятаючи про те, що закони займають у правовій системі особливе значення, ми можемо виділити в законотворчому процесі ряд характерних ознак, а саму процедуру прийняття законів регулюють правила, закріплені конституційно. Адже значну роль законодавства у житті особи і суспільства припускає знання, перед усім, того, яким способом воно створюється, формується та розвивається, в чому суть законотворчості.

Процес законотворчості - це складний соціальний процес, який сполучує в собі дії законів об'єктивної дійсності і суб'єктивну волю законодавця. Тільки прийняття об'єктивно обумовлених, що виражають суспільні потреби законів, може служити основою ефективної законотворчості, основним показником якої є реальна дія закону.

Законодавчий процес є однією зі складових законотворчості, відображаючи процесуальну сторону цього явища. З формальної точки зору законодавчий процес являє собою складну систему організаційних дій (процедур), результатом яких є створення закону.

Правотворчий процес — це порядок здійснення юридично значущих дій, що процесуально оформлені, юридично опосередковані і носять офіційний характер, з підготовки, прийняття й опублікування нормативного акта. Це організаційно оформлена діяльність держави по зведенню в закон державної волі шляхом виявлення потреб у нормативно-правовому регулюванні суспільних відносин і створення відповідно до потреб нових правових норм, заміни і скасування чинних. [1, с. 127]

В Україні основним видом правотворчості є законотворчість, а основним джерелом права - нормативно правовий акт(Закон) .

У працях більшості українських і російських авторів, зокрема, таких, як А. Гузнов, А. Кенєнов, Т. Рождественська[6], а також болгарських учених Я. Радева, К. Лазарова[5], законодавчий процес розглядається як регламентований Конституцією, законами й іншими нормативно-правовими актами процес (процедура) внесення на розгляд законодавчого органу, прийняття, опублікування та введення в дію законів. Український учений В. Журавський розглядає законодавчий процес як законодавчу діяльність, тобто врегульовану Конституцією, Регламентом